

Direktivet om sena betalningar

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet regeringens proposition 2001/02:132, Direktivet om sena betalningar, jämte en med anledning av propositionen väckt motion. Propositionen innehåller förslag till ändringar i räntelagen (1975:635) och lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare som syftar till att i svensk rätt genomföra EG-direktivet om bekämpande av sena betalningar vid handelstransaktioner. Ändringarna i räntelagen innebär att diskontot ersätts av en referensränta baserad på Riksbankens reporänta. Förslaget i den delen har medfört förslag till ändringar i annan lagstiftning där diskontot tjänar som referensränta. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2002.

I motionen begärs tillkännagivande om ytterligare lagstiftning i syfte att undvika processer rörande innebörden av nuvarande avtalsklausuler som hänvisar till diskontot.

Utskottet föreslår att riksdagen antar regeringens lagförslag och avslår motionen.

Till betänkandet har fogats en reservation.

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Lagförslagen

Riksdagen antar regeringens förslag till

- a) lag om ändring i jordabalken,
- b) lag om ändring i räntelagen (1975:635),
- c) lag om ändring i lagen (1980:1102) om handelsbolag och enkla bolag,
- d) lag om ändring i lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare,
- e) lag om ändring i lagen (1984:649) om företagshypotek,
- f) lag om ändring i lagen (1992:72) om koncessionsavgift på televisionens och radions område,
- g) lag om ändring i sjölagen (1994:1009),
- h) lag om ändring i lagen (1995:1571) om insättningsgaranti.

2. Övergångsregel

Riksdagen avslår motion 2001/02:L15.

Reservation (m, kd)

Stockholm den 25 april 2002

På lagutskottets vägnar

Tanja Linderborg

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Tanja Linderborg (v), Rolf Åbjörnsson (kd), Marianne Carlström (s), Christel Anderberg (m), Rune Berglund (s), Karin Jeppsson (s), Nikos Papadopoulos (s), Elizabeth Nyström (m), Marina Pettersson (s), Tasso Stafilidis (v), Kjell Eldensjö (kd), Berit Adolfsson (m), Anders Berglöv (s), Ana Maria Narti (fp), Petra Gardos (m) och Agne Hansson (c).

Redogörelse för ärendet

Europaparlamentet och Europeiska unionens råd antog den 29 juni 2000 direktivet (00/35/EG) om bekämpande av sena betalningar vid handelstransaktioner (direktivet om sena betalningar). Direktivet kan beskrivas som ett åtgärds paket för att stävja dröjsmål med betalningar i affärslivet. I direktivet finns bestämmelser om betalningsfrister och ränta, rätt till ersättning för in-drivningskostnader, skyndsam handläggning vid myndigheter som behandlar betalningskrav samt ogiltighet av och förbud mot grovt oskäligen betalningsvillkor. Direktivet skall vara genomfört senast den 8 augusti 2002.

Som ett led i arbetet med att genomföra direktivet har inom Justitiedepartementet utarbetats departementspromemorian (Ds 2001:56) Åtgärder mot sena betalningar. Departementspromemorian har remissbehandlats och ligger till grund för förslagen i förevarande proposition.

Direktivets bestämmelser berör flera rättsområden såsom allmän förmögenhetsrätt, processrätt, offentlig rätt och marknadsrätt. I propositionen gör regeringen bedömningen att svensk rätt på dessa områden redan i dag till stor del uppfyller direktivets krav. Vissa lagändringar är dock påkallade, och den naturliga utgångspunkten för att genomföra direktivets bestämmelser har varit att göra de ändringar som behövs i de lagar som redan i dag innehåller bestämmelser på de aktuella områdena.

För att i svensk rätt genomföra EG-direktivet om sena betalningar föreslår regeringen sålunda – efter hörande av Lagrådet – att riksdagen antar i propositionen framlagda förslag till ändringar i räntelagen (1975:635) och lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare. Därutöver föreslår regeringen – också efter hörande av Lagrådet – ändringar i jordabalken, lagen (1980:1102) om handelsbolag och enkla bolag, lagen (1984:649) om företagshypotek, lagen (1992:72) om koncessionsavgift på televisionens och radions område, sjölagen (1994:1009) och lagen (1995:1571) om insättningsgaranti, vilka utgör följdändringar till ändringarna i räntelagen.

Regeringens förslag återfinns i bilaga 1 och lagförslagen i bilaga 2.

Med anledning av propositionen har en motion väckts. Motionsförslaget finns i bilaga 1.

Utskottets överväganden

Direktivet om sena betalningar

Utskottets förslag i korthet

Propositionen

Riksdagen bör anta regeringens lagförslag.

Motionen

Riksdagen bör avslå ett motionsyrkande med begäran om en övergångsregel. *Jämför reservationen (m, kd).*

Nuvarande ordning

Borgenärsers rätt till ränta regleras i räntelagen (1975:635), som är generellt tillämplig på penningfordringar på förmögenhetsrättens område. Lagens bestämmelser är dispositiva och gäller således endast i den mån inte annat är avtalat eller utfäst eller särskilt föreskrivet. Ränta på förfallna fordringar skall enligt 5 och 6 §§ räntelagen beräknas på grundval av diskontot som är en referensränta, vilken med tillägg av vissa för olika fall varierande procentenheter blir en dröjsmålsränta.

Diskontot fastställs kvartalsvis av Riksgäldskontoret och beräknas som genomsnittet av de under närmast föregående kalenderkvartal dagligen noterade räntorna för sexmånaders statsskuldväxlar och femåriga statsobligationer, minskat med 2,5 procentenheter och avrundat till närmaste hela eller halva procentenheter.

Direktivet

I artikel 3 i direktivet om sena betalningar föreskrivs att medlemsstaterna skall säkerställa att räntenivån för dröjsmålsräntan skall vara summan av den räntesats som Europeiska centralbanken har tillämpat vid sin senaste huvudsakliga refinansieringstransaktion som utfördes före den första kalenderdagen av det aktuella halvåret (referensränta) plus åtminstone 7 procentenheter (marginalen). För en medlemstat som inte deltar i tredje etappen av Ekonomiska och monetära unionen – vilket gäller för bl.a. Sverige – skall nivån på referensräntan vara den motsvarande ränta som fastställs av medlemsstatens centralbank.

Vad direktivet beskriver är en s.k. reporänta och att denna skall vara referensränta vid beräkningen av dröjsmålsräntan. För Sveriges del innebär direktivet att reporäntan skall fastställas av Sveriges riksbank.

Propositionen

Såsom diskontot bestäms i dag uppfyller det inte direktivets krav på referensränta. Även om medlemsländerna tillåts avvika från direktivet så länge avvikelserna är till borgenärernas fördel anser regeringen att en referensränta baserad på Riksbankens reporänta bör ersätta diskontot vid beräkningen av dröjsmålsränta enligt räntelagen. I syfte att undvika olika dröjsmålsräntor för olika fordringar föreslår regeringen att reporäntan bör gälla som referensränta även vid beräkning av dröjsmålsränta som avser fordringar som faller utanför direktivet.

Även i andra fall när diskontot tjänar som referensränta föreslås att diskontot skall ersättas av reporäntan, nämligen vid beräkningar av avkastningsränta enligt 5 § räntelagen, ränta på fordringar som är förenade med panträtt när borgenären får betalt genom ett tillägg enligt 6 kap. 3 § jordabalken, 2 kap. 5 § lagen (1984:649) om företagshypotek eller 3 kap. 4 § sjölagen samt ränta på insatser enligt 2 kap. 6 § lagen (1980:1102) om handelsbolag och enkla bolag.

Förslaget innebär att reporäntan framdeles genomgående kommer att användas som referensränta enligt lag.

Att diskontot försvinner innebär också ändrade förutsättningar för befintliga avtal, domar m.m. som hänvisar till diskontot för ränteberäkningar. Regeringen anser emellertid att diskontot inte behöver behållas av den anledningen.

Frågan om hur befintliga hänvisningar till diskontot skall tolkas bör, enligt regeringens mening, inte lagregleras.

Motionen

I motion L15 anför Christel Anderberg m.fl. (m) att det bör införas en övergångsregel rörande gällande ränta i redan ingångna avtal vari diskontot används som referensränta. Motionärerna anför att det svårligen kan uppskattas hur pass omfattande det extraarbete blir som måste läggas ned på kontakter med motparter för att komma överens om vilken ränta som skall gälla efter det att diskontot avskaffats. Osäkerheter om grunden för ränteberäkningen kan också leda till onödiga processer om räntans storlek i de avtal som hänvisar till diskontot. Motionärerna anser att regeringen bör föreslå en övergångsregel som anger att reporäntan skall ersätta diskontot om ingenting annat anges eller har överenskommit mellan parterna. En sådan ordning skulle, enligt motionärernas mening, göra det lättare att undvika osäkerhet i tolkningsfrågor om räntans storlek i befintliga avtal.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har ingen erinran mot de i propositionen framlagda lagförslagen, och utskottet föreslår att riksdagen skall anta lagförslagen.

När det sedan gäller motionsspörsmålet om en övergångsregel kan det, enligt utskottets mening, inte helt uteslutas att diskontots avskaffande i vissa fall kan leda till viss osäkerhet i fråga om befintliga hänvisningar i avtal, domar m.m.

till diskontot. Även andra övergångsproblem kan tänkas uppkomma. Utskottet är emellertid inte berett att förorda en övergångsbestämmelse i enlighet med motionsönskemålet. Det mest ändamålsenliga torde, enligt utskottets mening, vara att frågan får avgöras av avtalsparterna själva.

Också Lagrådet har avvisat tanken på lagstiftning. Lagrådet har därvid uttalat att frågan om hur tvister om tolkningen av avtalsklausuler som i fråga om ränta hänvisar till diskontot skall lösas knappast är en fråga för lagstiftaren. Avgörande får i stället bli den verkliga eller hypotetiska partsviljan, dvs. om parterna kan anses ha velat anknyta en avtalsklausul till en viss räntenivå, representerad av diskontot, eller till den allmänna räntenivå som vid varje tidpunkt gäller vid försenade betalningar.

Utskottet ansluter sig till regeringens och Lagrådets bedömning i denna fråga och föreslår att riksdagen skall avslå motion L15.

Reservation

Övergångsregel (punkt 2)

av Rolf Åbjörnsson (kd), Christel Anderberg (m), Elizabeth Nyström (m), Kjell Eldensjö (kd), Berit Adolfsson (m) och Petra Gardos (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen.

Ställningstagande

Vi anser att det bör införas en övergångsbestämmelse som reglerar gällande ränta i redan ingångna avtal vari diskontot används som referensränta. Enligt vår mening kan det svårligen uppskattas hur pass omfattande det extraarbete blir som måste läggas ned på kontakter med motparter för att komma överens om vilken ränta som skall gälla efter det att diskontot avskaffats. Vi vill också framhålla att osäkerhet om grunden för ränteberäkningen också kan leda till onödiga processer om räntans storlek i de avtal som hänvisar till diskontot. Mot denna bakgrund bör regeringen återkomma med förslag till en övergångsregel som anger att reporäntan skall ersätta diskontot om ingenting annat anges eller har överenskommits mellan parterna. En sådan ordning skulle, enligt vår mening, göra det lättare att undvika osäkerhet i tolkningsfrågor om räntans storlek i befintliga avtal.

Vad som sålunda anförts bör riksdagen, med bifall till motion L15, som sin mening ge regeringen till känna.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

I proposition 2001/02:132 föreslår regeringen (Justitiedepartementet) – efter hörande av Lagrådet – att riksdagen antar de i propositionen framlagda förslagen till

1. lag om ändring i jordabalken,
2. lag om ändring i räntelagen (1975:635),
3. lag om ändring i lagen (1980:1102) om handelsbolag och enkla bolag,
4. lag om ändring i lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare,
5. lag om ändring i lagen (1984:649) om företagshypotek ,
6. lag om ändring i lagen (1992:72) om koncessionsavgift på televisionens och radions område,
7. lag om ändring i sjölagen (1994:1009),
8. lag om ändring i lagen (1995:1571) om insättningsgaranti.

Lagförslagen har intagits som bilaga 2 till betänkandet.

Följdmotion

2001/02:L15 av Christel Anderberg m.fl. (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om en övergångsregel rörande gällande ränta i redan ingångna avtal.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om ändring i jordabalken

2 Förslag till lag om ändring i räntelagen (1975:635)

3 Förslag till lag om ändring i lagen (1980:1102) om handelsbolag och enkla bolag

4 Förslag till lag om ändring i lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare

5 Förslag till lag om ändring i lagen (1984:649) om företagshypotek

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 5 § lagen (1984:649) om företagshypotek skall ha följande lydelse.

6 Förslag till lag om ändring i lagen (1992:72) om
koncessionsavgift på televisionens och radions område

7 Förslag till lag om ändring i sjölagen (1994:1009)

8 Förslag till lag om ändring i lagen (1995:1571) om insättningsgaranti